

GÜNÜMÜZ GAZETELERİ NEYİN AYNASI? Hayati TÜFEKÇİOĞLU

Özet: Gazetelere toplumun aynası denir. Gazeteler gerçekten toplumun aynası mı yoksa bugün onu üretenler mi? Bu soru üzerinde düşünölmeli ve tartışılmalıdır. Çalışmada, gazetelerin geçmişe göre daha az satış yapmasının nedenlerine bakılırken, ortadaki ürünün payının ne kadar toplumumuzun ve insanımızın gerçeğiyle örtüştüğü üzerinde de durulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Gazete, Türk Toplumunu, Tiraj.

WHAT DO THE NEWSPAPERS OF TODAY REFLECT?

Hayati TÜFEKÇİOĞLU

Abstract: Newspapers are called the mirror of society. Are the newspapers really the mirror of society or the people who produced it today? This question needs to be thought on and discussed. In the study, while looking at the reasons why newspapers sell less than in the past, it is also emphasized how much the share of the product in the middle is in line with the reality of our society and our people.

Keywords: Newspaper, Turkish Society, Circulation.

GÜNÜMÜZ GAZETELERİ NEYİN AYNASI?

Hayati TÜFEKÇİOĞLU

Ülkemizde gazete tirajlarının düşüklüğü, değişik vesilelerle çok dile getirilegelen bir durumdur. Hele nüfusa oranlanınca, kişi başına düşen gazete sayısının azlığından kalkılarak değişik açıklamalar yapılır.

Bu açıklama biçimlerinden en yaygını, faturayı Türk toplumuna kesen yaklaşım biçimidir. Aslında kolaycı bir yaklaşım biçimidir bu ve genellikle medyanın değişik kademelerinde çalışan kişilerce dile getirilir.

Bu görüşü savunanlara göre halkımızda okuma alışkanlığı ne yazık ki yoktur. Bunun sebebi de sadece günümüz koşullarıyla ilgili değildir. Elin Japon'u metroda, trende elinden kitabı düşürmezken bizim halkımız okumaya bir türlü alışmamıştır. Çünkü bizim toplumumuzda hakim olan sözlü kültürdür. Yazılı kültür ürünleri bize yabancıdır. Bu yüzden insanlarımız çok az okumaktadır.

Gördüğümüz gibi bu açıklama tarzında az okunan/tüketilen/satılan ürün/gazetenin niteliği ve kalitesi üzerinde hiç durulmamaktadır.

Gerçekten böyle mi?

Halkımız okumayı sevmiyor mu? Bilmiyor mu?

Hemen aklıma 1970'li yılların sonlarına doğru küçük bir Anadolu kentinde yaşarken İstanbul'a 1-2 günlüğüne giden olunca onlara Gırdır dergisi siparişi verdiğimiz geldi. Gırdır elbette bizim yaşadığımız kentte de satılıyordu. Pazar günleri çıkıyordu. Pazar sabahları ilk işimiz Gırdır almak ve mahalledeki arkadaşlarımızla birlikte okumaktı. Gırdır pazar günleri çıkıyordu ama biz bu derginin İstanbul'da 1-2 gün öncesinden çıktığını öğrenmiştik. Dönemin "dağıtım" koşullarında dergi Anadolu'ya 1-2 gün sonra ulaşıyordu. İşte bu siparişin sebebi pazarı bekleyememe sabırsızlığı idi. Bazan bu yolla iki gün öncesinden Gırdır okuyabiliyorduk.

Bir başka gözlem:

Sanırım 1978 yılı idi. Lise öğrencisiydim. Bir Ramazan ayıydı ve yaz mevsimiydi. Sahur erken oluyordu. İnsanlar da sahur vaktine kadar uyumuyordu. Bir gece yarısından hemen sonra sahur vaktine yakın, çarşıdan eve gelirken

Kırıkkale sokaklarından birinde bir kuyruk gördüm. Çarşıda ama küçük bir ara sokakta 30-40 metrelik bir insan kalabalığı ilgimi çekti. Yakından bakınca buranın gazete ana bayii olduğunu gördüm. Neden bekliyordu insanlar?

Sordum. Gazete kamyonunu bekliyoruz dediler. Gelir birazdan...

Gazete kamyonu!

Ne kadar bilmiyorum ama ben de bekledim. Sonra bir kamyon hızla girdi sokağa. İnsanlar açıldı. Motoru stop etmeden kasayı açıp gazete paketlerini atmaya başladı kamyoncu. İşini hızla bitirdi ve sıradaki kente gitmek için gaza bastı.

Böylece sabahı beklemeden gece yarısı ertesi günün gazetesini alabileceğimi öğrenmiştim ve o günden sonra ben de artık o kuyruğun bir müdavimi idim.

Okuma alışkanlığı yok denilen Anadolu insanı gazete almak için gece kuyruğa giriyordu.

O yıllarda Gırgır büyük bir tiraja sahipti. Hatta yanılmıyorsam dünyanın en çok satılan mizah dergilerinden biriydi.

Yani, satılan ürün, içeriği ile toplum gerçekliği ile bağlantı kurabiliyor ve toplumun temel sorunlarını ele alıp yansıtabiliyorsa yukarıdaki örneklerde olduğu gibi neredeyse kapış kapış gidiyordu.

Sonra üniversite okumak için İstanbul'a geldim. 1980'li yılların hemen başında öğrenciliğime devam ederken bir yandan da Tercüman gazetesinde çalışmaya başladım. Tashih servisinde... Müsahhihtim.

O zaman da fena satmıyordu gazetelerimiz. Tirajlar şimdiki gibi değildi.

Acaba günümüzde tirajların bu kadar düşük olmasında, elbette pek çok etkenin yanında, gazetelerin ve gazeteciliğin toplum ve toplum sorunlarıyla ve halka-insanlarla yeterli ve sağlıklı ilişki kuramamasının etkisi ne kadardır?

Bu bağlamda o dönemle günümüz gazeteleri/gazeteciliği ile ilgili basit gibi gözükse de ama temelde pür sosyolojik ciddi farklar vardı.

Önce mekan ve mimari tasarım farkının altını çizmek gerekiyor sanırım.

O dönem gazeteleri kentin içindeydi ve okuyucuların da kolaylıkla girip ziyaret ettiği, gazete çalışanlarıyla görüşebildiği bir özellik gösteriyordu.

Çok farklı sebeplerle insanlar geliyordu, yazarlarla, gazete yöneticileri ile görüşmek istiyor, bazan dertlerini anlatıyor bazan gazeteyi eleştiriyorlardı.

Mesela:

Bir gün gazete kapısından nedense bizim servisi aradılar. Bir genç gelmiş ve gazetenin günlük fal köşesini hazırlayan yazarla görüşmek istiyormuş. Kapıdan değişik servisleri aramışlar ama bir türlü o köşeyi kimin hazırladığını bulamamışlar.

Bize gönderdiler...

Delikanlı geldi ve sonunda baklayı ağzından çıkardı. Yalvar yakar bir

ricası vardı. Çok önemliydi onun için. Mahallesinde bir kıza aşığı. Komşu kızına. Ama bir türlü “açılamamış”tı. Kız düzenli olarak bizim gazeteyi alıyor ve günlük falı da okuyordu. Hatta fazlasıyla meraklıydı bu fala. Mesele şuydu: kız filanca burçtı ve birkaç gün o burca karşımızdaki delikanlının özelliklerinden bahsederek, karşısına hayırlı bir kısmetin çıkacağını yazamaz mıydık?...

Günümüzde gazeteler artık “plaza”larda hazırlanıyor. Bu plazaların bir özelliği de kentten kopuk, otoban kenarlarında olması. Otoban kenarları, yani bırakın çatkapı girmeyi önünde otobüs durağı bile olmayan mekanlar.

Hadi gittiniz. Çalışanların bile kartla girebildiği kapılar, katlar.

Cevizlibağ’daki Tercüman binasında, biraz abartırsak neredeyse futbol sahası büyüklüğüne yakın salonlar, mekanlar vardı. Öylesine ki, kimi geceler gazetede bolca bulunan “kağıt”ları yine o zamanın teknolojisi gereği bolca bulunan ve kullanılan koli bantları ile sarar, top haline getirir ve maç yapardık.

Çalışanlar şimdiki gibi herkesten yalıtılmış fanuslarda ekran başında bir başına oturmuyordu. Birkaç kişi hariç kimsenin “oda”sı yoktu. Herkes herkesi görebiliyor ve daha önemlisi herkes herkesle görüşebiliyordu.

Bu durum doğal olarak üretime de yansıyor. Çalışanların sadece halkla değil, kendi aralarında da yoğun ilişki içinde olması, konuşması, gazete içeriğini tartışması, hazırlanan üründe herkesin katkısı olmasına da yol açıyordu.

Herkes herkesle şimdikinden çok daha yakındı.

Her anlamda yakın.

Mesela, bankacılık ve banka teknolojisi şimdiki gibi olmadığından, ay başlarında muhasebe servisinin önünde kuyruğa girer, maaşımızı elden ve nakit alırdık.

Ve ben daha 20’li yaşlara henüz adım atmış bir öğrenci iken, o maaş kuyruğunda yazı işleri müdürü dahil koca koca adamlar, önemli isimlerle birlikte maaşımı alırken, maaşlarımız arasında neredeyse sembolik bir fark olduğunu görür ve aldığım paradan utanırdım.

Şimdi bu dengeler nasıl acaba? Muhabirler, diğer basın emekçileriyle gazete büyüklerinin maaşları arasındaki fark???

Eskiden “yakın”dı evet.

Ve bu yakınlığının değişik görünüşleri ve farklı sonuçları olurdu.

Yine mesela,

Büyük salondaki pikaj servisinde, kartonlar üzerine sahifeler çizilir ve dizgiden çıkan yazılar arkası mumlanarak yapıştırılırken herkes o salona girip hazırlanmakta olan sayfayı görür, okur, inceleyebilirdi. Gerek duyarsa da sayfanın başında bulunan sahife sekreterine fikirlerini söyleyebilirdi.

Hele , büyük maçların olduğu akşamlar, başında en çok kalabalığın olduğu sayfa, spor sayfası olurdu.

Atila Gökçe Tercüman'ın spor müdürüydü. Kemal Belgin, Necip Kapanlı, Taylan Uygur Hayri Hiçler...

Sanırım Hayri Hiçler bilinçli şekilde yapardı.

Neyi mi?

Makina dairesindeki yağlı tulumlarıyla kol işçileri dahil, hangi serviste o gün maçı olan takımın fanatikleri varsa sayfa başına toplar, onlarla konuşur, yenilen takımın taraftarını kızdırır, şakalar yapardı.

Bir yandan da büyük bir telaşla sayfa hazırlanır ve "yetiştirilmeye" çalışılırdı. Başlıklar, spotlar, resimalleri yazıları...

İşte Hayri Hiçler bir yandan koşturma içinde sayfayı hazırlarken bir yandan da bu insanlarla, başlıkları, spotları tartışır ve aslında "okuyucu"nun nabzını tutardı.

Daha da önemlisi kol işçisi dahil gazetede bulunanlar üretilen gazeteye az veya çok katkıda bulunurdu. Kolektif bir çabanın ürünü olarak çıkardı gazete.

Bir küçük sır:

Tercüman'ın yanında o dönemde Bulvar gazetesi de aynı binada hazırlanırdı.

Beşiktaş maçı olduğu akşamlarda, Bulvar spor sayfası sekreteri İsmail Er, artık sayfayı bitirmesi gereken saat yaklaştıkça, iyice telaşlanır, o hengamede benim yakama yapışırdı. "Beşiktaş'ın maç sonu yazısı gelmedi. Ne olur bir paragraf sen yaz". Ve ben Dorde Miliç'in ağzından maç sonucu demeci yazar verirdim. 2 saat sonra İsmail yine gelir, "Abi yeminle birebir senin yazdıklarının aynısını söylemiş adam" derdi. Ajanstan gelen faksı uzatır Miliç'in demecini gösterir, böylece bir hafta sonraki maç sonu demeci için de beni garantiye almak isterdi.

Anlatmak istediğim şuydu aslında:

Günümüzde gazetelerin geçmişe oranla daha az satmasındaki sebeplere bakarken, ortadaki ürünün toplum ve insanımızın gerçekliği ile ne derece örtüştüğünün payını da dikkate almak gerektiği.

Gazeteler için toplumun aynası denir. Günümüzde acaba gerçekten toplumun mu, yoksa onu üretenlerin mi aynası oldu gazeteler?